

FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA XVIII.

Kolozsvár, 2013. március 21–22.

FEGYVERNEKI FROMMER RUDOLF ÉLETE JELENTŐS HADITECHNIKAI ALKOTÁSAINAK TÜKRÉBEN

Porkoláb Péter

Abstract

Frommer Rudolf (1868-1936) is an iconic personality in the history of the Hungarian small arms designing and manufacturing, he is called entirely rightfully the Hungarian Colt and Browning too. Through his diligence and many-sided talent, he could work with success without any formal engineering qualification, he had more than 100 patent, in more than 20 countries. As an honourable mention of his work, he became the chief executive officer of the FÉG, Franz Joseph I ennobled him with the Fegyverneki title, the Hungarian Chamber of Engineers lauded him as a mechanical engineer.

His active years coincided with the birth and development of the modern small arms. His most significant works were his self-loading pistols. In this article I commemorate a Hungarian creator genius's life and work.

Key words:

Fegyverneki Frommer Rudolf, Fegyver- és Gépgyár Rt., history of military technology, small arms, self-loading pistols

Összefoglalás

Frommer Rudolf (1868-1936) a Fegyver- és Gépgyár Rt. és a magyar kézi lőfegyver tervezés-gyártás második világháború előtti történelmének ikonikus alakja, akit teljesen jogosan nevezhetünk a magyar Coltnak és Browningnak is. Szorgalma és sokoldalú tehetsége révén minden formális műszaki tanulmányok nélkül sikerrel alkotott, nevéhez több mint 20 országban bejegyzett, több mint 100 szabadalom kötődik. Munkája elismeréseként a FÉG vezérigazgatójává vált, I. Ferenc József Fegyverneki előnévvel magyar nemességet, a Mérnöki Kamara tiszteletbeli gépészmérnöki címet adományozott neki.

Alkotói korszaka egybeesett a modern kézi lőfegyverek születésének, útkeresésének és kiforrásának időszakával. Legjelentősebb alkotásai öntöltő pisztolyai voltak. E cikkben emléket állítok egy magyar földön alkotó génusz életének és munkásságának.

Kulcsszavak:

Fegyverneki Frommer Rudolf, Fegyver- és Gépgyár Rt., haditechnika-történet, kézi lőfegyverek, öntöltő pisztolyok

Egy magyar génusz páratlan életútja

Fegyverneki Frommer Rudolf életének hiánytalan feldolgozása messze meghaladja cikkem kereteit, amiben beszámolok kutatómunkám főbb első lépéseiről. Célom életének bemutatásával emléket állítani Fegyverneki Frommer Rudolfnak, és elősegíteni, hogy az utókor emlékezetében elfoglalhassa méltó helyét nemzetünk nagyjai között.

Frommer Rudolf 1868. augusztus 4-én Pesten született. A Kereskedelmi Akadémia - a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Karának 1857-ben alapított jogelődje - elvégzése után a Tőzsdén, majd a Magyar Általános Hitelbankban (továbbiakban:

Hítelbank) dolgozott. Megtanult németül, franciául, angolul. Rövid időn belül elismert szaktekintély lett, hazai és külföldi lapokban sűrűn megjelentek közgazdasági cikkei. 1896-ban elkészítette az első magyar-német német-magyart tőzsdei szótárat, ezzel hozzájárult a magyar nyelv elterjedéséhez a Tőzsdén. 1896-ban lépett a FÉG kötelékébe, pénzügyi tudására szükség volt a cég pénzügyeinek rendezéséhez. 1898-ban már cégjegyző. [1.] [2.] [3.] [4.] [5.]

Fegyvertervezői munkássága 1898-ban kezdődött. Bár semmilyen formális műszaki oktatásban nem részesült, első szabadalmát már 1899-ben bejelentette. Összesen 129 szabadalma volt, amit 22 országban 862 szabadalmi bejelentéssel védett. 1901-ben szabadalmaztatta első öntöltő pisztolyát, a Frommer 1901M-et, ami az első magyar öntöltő pisztoly is. Továbbfejlesztéséből született az 1906M, és az első rendszeresített Frommer pisztoly: az 1910M. Mindhárom típus 7,65×13 mm SR Frommer ürméretű, ami Frommer saját tervezésű lőszer. [2.] [3.] [4.] [6.] [7.] [8.] [9.] [10.]

1903-ban a FÉG igazgatójává nevezték ki. Felismerte a világpiac felé nyitás szükségességét, és a maroklófegyver, vadászpuska, géppuskagyártás elindításával megvalósította ezt. 1908-ban már japán kereskedelmi delegáció is járt a Soroksári úton. Megalakult a FÉG pisztolygyártó részlege, a Roth 1907M típussal elkezdődik a magyarországi tömeges pisztolygyártás. [2.] [3.] [6.] [11.]

Az I. világháború előtt megjelentek a 7,65×17 mm SR Frommer és 9×17 mm Frommer - két újabb saját tervezésű lőszer - ürméretű Frommer Stop és Baby öntöltő pisztolyai. [7.] [13.]

1914-ben I. Ferenc József Fegyverneki előnévvel magyar nemességet adományozott neki, ugyanekkor kinevezték a FÉG vezérigazgatójává. 1918-ban udvari tanácsos címet kapott. Az őszirózsás forradalom alatt megalakult munkástanács döntése alapján Frommer Rudolfot politikai okokból eltávolították vezérigazgatói helyéről, csak 1920. közepén tért vissza. [2.] [3.] [4.] [6.]

Az I. világháború utáni nehéz idők köszöntöttek a FÉG-re. Az I. világháború előtt és alatt a legmodernebb berendezéseket vásárolták meg, a géppark értéke 1918-ban 8.484.465 korona volt - amit a román megszállók szinte hiánytalanul elvittek hadizsákmányként. Magyarország kimerült, elmaradtak a katonai megrendelések. Módosítani kellett a gyártási profilt: új típusú háztartási mérleget, csillárokat, lámpákat, rajzeszközöket, esztergapadokat, fúrógépeket is elkezdtek gyártani, nem egyet Frommer szabadalma alapján. A fegyverprofilból megmaradt az öntöltő pisztoly és légpuska gyártás. [2.] [6.] [13.]

1921-ben megjelent a Frommer Liliput, a világ legelső „mellényzsebpiisztolya”, ami külső szánakasztóval rendelkezett. 1929-ben megjelent változatát 29M néven rendszeresíti a honvédség. [14.]

Az 1920-as évek második felében három Frommer-féle billenőcsövű sörétes puska jelent meg, jellegzetességük: minden rugójuk V-rugó helyett csavarrugó. 1929-ben a stockholmi Európa-bajnokságon és a Monte-Carlo-i világbajnokságon – ahol dr. Lumnitzer Sándor világbajnok lett - FÉG sörétesekkel győztek. E győzelem emlékére az 1929-es típus márkanéve Monte Carlo lett. [2.] [3.] [7.] [11.]

Habár semmilyen formális műszaki oktatásban nem részesült, munkássága elismeréseként 1923-ban a Mérnöki Kamara tiszteletbeli mérnök címet adományozott neki – minden címe, kitüntetése közül erre volt a legbüszkébb. 1926-ban a magyar kormány a csillagos, II. osztályú polgári érdemkeresztet adományozta neki. 1928-tól a felsőház tagja. [1.] [2.] [3.] [16.]

A Frommer pisztoly-sorozat utolsó, legkiforrottabb tagjának 1934-ben elkezdett tervezését Frommer Rudolf nem fejezhette be. Halála után, 1937-ben 37M néven rendszeresítette a honvédség. Ez volt a II. világháború alatt a Honvédség standard maroklőfegyvere. [7.] [8.] [15.] [16.]

Az újbóli erőre kapást félbeszakította az 1929-es gazdasági világválság. Frommer Rudolf szorgalma, műszaki és gazdasági tehetsége és szakértelme, a piacképes termékek ellenére a FÉG adósságai a Hitelbanknál rohamosan nőttek. Hitelbank és a Honvédelmi Minisztérium között tárgyalások kezdődtek a FÉG és a Lámpagyár egyesüléséről. [13.]

Frommer Rudolf már nyugdíjasként élte meg a két gyár egyesülését, 1935. november 1-én nyugdíjba vonult. A békés öregkort egy teljes évig se élvezhette. Fegyverneki Frommer Rudolf 1936. szeptember 1-én Budapesten elhunyt, a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. [1] [10.] [13.]

Összefoglalás

Frommer Rudolf méltó arra, hogy minden mérnöknek és mérnök hallgatónak példaképe legyen. A szerencsés kevesek közé tartozott: egész életében Magyarországon élhetett és alkotott anyagi és erkölcsi megbecsülésben. Sajnos ez sok magyar mérnöknek máig se adatik meg. Tapasztalataim alapján a többi, nemzetközileg ismert és elismert magyar fegyvertervezőhöz – Szakács Gáborhoz, Dedai Király Pálhoz, Gebauer Ferenchez – hasonlóan az átlagember számára Frommer Rudolf teljesen ismeretlen. Nevét nem viseli utca, út, tér, iskola, emléktáblát, szobrot nem állítottak neki; pedig a Soroksári út átnevezése Frommer Rudolf útra helyénvaló, elfogadható és legfontosabb: méltó lenne. Emlékét csak maroknyi hadtörténész, hadtörténet iránt érdeklődő, fegyverbarát, idős FÉG veterán, és a Farkasréti temetőben egy síremlék őrzi. Amíg az utókor emlékezetében nem foglalja el méltó helyét nemzetünk nagyjai közt, dolgozatommal állítok emléket Fegyverneki Frommer Rudolfnak.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet tartozom konzulensemnek, Dr. Szűcs Endre adjunktusnak, és Jandó Ferenc úrnak, tanácsaik nélkülözhetetlenek voltak cikkem elkészítéséhez. Köszönettel tartozom a Hadtörténeti Könyvtár munkatársainak.

Irodalom

- [1.] KENYERES Ágnes: *Magyar Életrajzi Lexikon*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967. 1. 1967.
- [2.] NAGY Ferenc: *Magyar Tudóslexikon A-tól Zs-ig*. 1997. ISBN 963 85433 53
- [3.] HORVÁTH János: *Frommer Rudolf fegyvertervező (1868-1936)*. Haditechnika. 1986. 4. szám. p. 26-27. ISSN 0230-6891
- [4.] HORVÁTH János: *Magyar fegyverkonstruktőrök műhelyeiből*. Haditechnika. 1996. 4. szám. p. 60-61. ISSN 0230-6891

- [5.] A Budapesti Gazdasági Főiskola honlapjáról (www.bgf.hu) az intézmény történetének ismertetője.
<http://www.bgf.hu/abgfrol/tortenet> Hozzáférés: 2012. 10. 27. 17:18
- [6.] SOÓS Péter: *A Magyar Fegyver- és Gépgyár Budapest I. világháború alatti tevékenysége*. A Hadtörténeti Múzeum értesítője. Acta Musei Militaris in Hungaria. 2011. 12. 2011. p. 195-205. ISSN 0238-4442
- [7.] VERESS Gábor: *Híres katonai pisztolyok és revolverek. A Colt Navytól az APS-ig (1851-1951)*. 1999. ISBN 963 09 4023 X
- [8.] KOVÁTS Zoltán – NAGY István: *Kézi lőfegyverek. Típuskönyv*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1986. ISBN 963 326 338 7
- [9.] TEMESVÁRY Ferenc: *Pisztolyok. A Magyar Nemzeti Múzeum tűzfegyver gyűjteménye I.* 1988. ISBN ismeretlen
- [10.] LUGOSI József – TEMESVÁRY Ferenc: *Pisztolyok*. 1989. ISBN 963 326 5568
- [11.] KOVÁCS Dénes: *Billenőcsövű golyós vadászfegyverek*. 2007 ISBN 978 963 9369 92 4
- [12.] KLABACSEK Gyula: *Frommer Stop*. Kaliber. 1999. 9. szám. p. 8-13. ISSN 1418-513X
- [13.] NÉMETH József: *A Fegyver és Gázkészülékgyár 100 éve (1891-1991)*. 1991. ISBN 91 3384 2000
- [14.] KLABACSEK Gyula: *A Frommer-féle 29M pisztoly*. Kaliber. 1999. 10. szám. p. 20-25. ISSN 1418-513X
- [15.] KLABACSEK Gyula: *Frommer 37M pisztoly*. Kaliber. 1999. 11. szám. p. 12-17. ISSN 1418-513X
- [16.] MADARAS József: *Fegyvertörténelem – Magyar kézilőfegyver-gyártás (3.)*. Kaliber 2013. ISSN 1418-513X
- PORKOLÁB Péter: *Fegyverneki Frommer Rudolf élete jelentős haditechnikai alkotásainak tükrében*. (TDK dolgozat) Budapest, ÓE-BGK, 2012.
- MSZ ISO 690:1990 Bibliográfiai hivatkozások

Porkoláb Péter BSc hallgató

Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar

Cím: 8360 Keszthely, Zrínyi Miklós utca 19.

Telefon: +36-20-2508308

E-mail: pp.porkolab@gmail.com

konzulens: Dr. Szűcs Endre adjunktus

Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Gépszerkezettani és

Biztonságtechnikai Intézet

Cím: 1081 Budapest, Népszínház utca 8.

Telefon: +3616665399

E-mail: szucs.endre@bgk.uni-obuda.hu